

ČLANKI IN RAZPRAVE

USTANOVITEV IN RAZVOJ MLADINSKE KMEČKE ZVEZE (MKZ) V OKRAJIH DRAVSKE BANOVINE

ANKA VIDOVIČ MIKLAVČIČ

Na ustanovnem občnem zboru obnovljene Kmečke zveze (1935-1941) 22. decembra 1935 v Ljubljani so izrazili željo, naj bi se v bližnji prihodnosti čim več kmečke mladine vključevalo v kmečko stanovsko-strokovno gibanje.¹ Tako je bilo, ob organizacijski rasti Kmečke zveze (KZ), že v naslednjih mesecih zaslediti tudi vključevanje kmečkih fantov v njene krajevne odbore. Po pravilih društva Kmečke zveze iz leta 1935 je bilo namreč po členu 4 določeno, da more postati član društva KZ vsak državljan moškega ali ženskega spola, "ki je že dopolnil 18 leto, ki se bavi s kmečkim delom ali pa želi delovati za prospah kmečkega stanu".²

Na seji glavnega odbora Kmečke zveze 2. decembra 1936 v Celju so soglasno sprejeli sklep o ustanavljanju samostojnih mladinskih odsekov v okviru KZ. Obenem so na tej seji sklenili, da bodo za voditelje teh odsekov prirejali čim bolj pogostne tečaje, ki naj bi trajali osem do deset dni.³ Domoljub je v svoji rubriki Iz življenja Kmečkih zvez v članku Mladinska kmečka zveza poudarjal naslednje: "Nobeno gibanje ne more postati resničen pokret, če ne zajame mladine. V mladini je idealizem in želja po udejstvovanju še prav posebej izrazita, v mladih srcih kipi življenjska sila, ki hoče zunanje dejavnosti. Organizaciji, ki ume prav ujeti vihar mladih src v svoja jadra, je zagotovljena bodočnost in moč."⁴

Da bi torej slovenska Kmečka zveza v bližnji prihodnosti zajela čimveč kmečkega ljudstva obeh spolov in vseh starosti, se je vodstvo Kmečke zveze zgledovalo po notranji organizacijski strukturi flamske Boerenbond (Kmečke zveze) in jo skušalo prilagoditi slovenskim razmeram. Vodstvo KZ je menilo, da je "treba preiskušene šole, treba je vzgojiti mladino". Zato naj bo "prva in največja skrb posvečena vzgoji mladih ljudi, ki imajo po naravi dar, da vplivajo na soljudi in dar vztrajnosti in poštrevnosti pri delu za splošnost".⁵

Ena prvih nalog glavnega odbora Kmečke zveze je bila, da bi Kmečka zveza postala pomembno stanovsko gibanje, v katerega naj bi bile zajete vse plasti kmečkega ljudstva.

Zato so na podlagi že omenjenega sklepa glavnega odbora KZ v decembru 1936 v Celju pričeli pripravljati tečaje za izbrane kmečke fante in dekleta, ki bi po temeljitih pripravah poskrbeli za ustanovitev mladinskega odseka pri sleherni krajevni KZ. V tem smislu so vsem krajevnim KZ poslali okrožnico, da naj iz svoje organizacije pošljejo na tečaj sposobne mlade ljudi.⁶ Prvi voditeljski tečaj Mladinske KZ se je začel 13. januarja 1937 v na novo zgrajenem vajeniškem domu v Ljubljani, kjer so imeli tečajniki vso oskrbo. Tečaj je obiskovalo 33 sprejetih kmečkih fantov iz vseh krajev Slovenije.⁷ Organizator tečaja je bil predsednik Mladinske kmečke zveze Ludovik Puš, ki je bil hkrati tudi član glavnega odbora Kmečke zveze, sodelovalo pa je 17 predavateljev. V nedeljo 7. februarja pa so tečajniki polagali pisni in ustni izpit. Zaključka tečaja se je udeležil tudi ban dr. Marko Natlačen, ki je prisotnim kmečkim fantom tudi spregovoril. Tečajnikom so nato slovesno izročili diplome s posvetilom iz Župančičeve pesmi Duma: "Sveta si zemlja in blagor mu, komur plodiš" in s pripisom, "da bodi to izkazilo klicar k skupnemu delu za slovensko kmečko mladino, ki je najzlahotnejše, kar narod premore".⁸

Glavi odbor KZ je naslednji tečaj priredil za kmečka dekleta v dneh od 6. do 1. marca 1937 v Lichtenthurnovem zavodu v Ljubljani, kjer je bila oskrba brezplačna. Domoljub je napovedal 35 deklet tečajnic; tudi tokrat naj bi prišle iz vseh delov Slovenije,⁹ seveda v okviru stare Jugoslavije.

Ko je pričel decembra 1937 izhajati Orač, glasilo Kmečke zveze, je objavil imena udeležencev obeh tečajev in krajev, od koder so prišli tečajniki. Obenem je Orač naglasil, da je bil glavni namen obeh tečajev, kakor bo tudi prihodnjih, da se kmečki fantje in dekleta seznanijo z najpomembnejšimi vprašanji, ki se dotikajo slovenskega kmeta kot stanu in da hkrati dobijo za organizacijsko in stanovsko izobraževalno delo primerna navodila.¹⁰ Četudi so bili tečajniki moralno obvezani, da po uspešno opravljenem tečaju v svojem domačem

kraju nemudoma pričnejo ob tamkajšnji krajevni KZ snovati mladinske odseke, se le-ti niso razvili tja do zime 1937/1938. Orač je za tak časovni zamik navajal opravičilo, češ da je Kmečka zveza šele na letnem občnem zboru 7. marca 1937 v Ljubljani sprejela spremembe in dopolnitve pravil društva Kmečke zveze, na podlagi katerih naj se snujejo in delujejo Mladinske KZ, poleg tega pa je morala KZ, oziroma njeno vodstvo, počakati na odobritev novih pravil s strani banske uprave. In slednjič, zaradi prezaposlenosti v poletnih mesecih, se je kmečka mladina lotila organizacijskega dela šele v zimi 1937/1938.¹¹

V tem času je Domoljub prinašal članke v nadaljevanjih o organizaciji nemškega in belgijskega kmeta in posebej o organiziranosti, programu in dejavnosti nemške oziroma flamske kmečke mladine.¹² To so bila krajša in strnjena poročila s študijske poti avtorja L. Puša, ki je zlasti poudarjal vlogo mladine v kmečkem stanovskem gibanju. Puš se je predvsem navduševal za belgijsko različico Kmečke zveze in Mladinske kmečke zveze, ki jo je skušal uveljaviti v slovenskem kmečkem gibanju.

Na prvem občnem zboru Kmečke zveze 7. marca 1937, na katerem je organizacijsko že precej razvejana Kmečka zveza ugotovila, da šteje 220 krajevnih Kmečkih zvez in več kot 30.000 članov,¹³ so med drugim sprejeli tudi spremenjena pravila, ki so določala še ustanovitev ženskega mladinskega odseka KZ. Dopolnjena in spremenjena pravila Kmečke zveze je nato banska uprava Dravske banovine odobrila 12. aprila 1937.¹⁴ Po pravilih je bila Kmečka zveza društvo in osrednja organizacija krajevnih KZ in njenih odsekov, področje delovanja se je raztezalo na vso državo, imela pa je sedež v Ljubljani. Društvo je bilo, kot so navajala pravila, nepolitično. Naloge društva so bile naslednje: 1. organizirati kmečki stan stanovsko, strokovno in kulturno in mu priboriti vse pravice na vseh področjih javnega udejstvovanja, zlasti na gospodarskem področju, 2. vzbujati v kmečkem stanu na temelju krščanskih in narodnih načel stanovsko in državljsko zavednost in ga strokovno izobraževati, 3. pospeševati gospodarsko blagostanje kmečkega stanu, širiti zadružno misel in dajati pobude za zadružno organizacijo. A če je v pravilih Kmečke zveze iz leta 1935 določeno, da more postati član društva vsak državljan, ki je dopolnil 18 let, je v pravilih iz leta 1937 znižana starostna doba na 14 let.¹⁵ Seveda s poroko ali s prevzemom posestva preide novi gospodar ali gospodinja med člane Kmečke zveze oziroma Ženske Kmečke zveze. Sicer pa je L. Puš v Koledarju Kmečke zveze zapisal: "vsi otroci morajo aktivno, tvorno sodelovati!...

Dokler je doma, v kmečki hiši, naj bo v kmečki organizaciji", četudi se bo kasneje učil kakšne obrti ali odločil za kak drug poklic.¹⁶

V krajevni odbor KZ, ki je bi samostojna pravna oseba in ga je ustanavljal glavni odbor, so se lahko organizirali odseki bodisi v Zvezo kmečkih žena (kmečkih gospodinj in drugih ženskih članic od 30 leta dalje) in Mladinsko kmečko zvezo fantov od 14 do 30 leta ter Mladinsko kmečko zvezo deklet, tudi od 14 do 30 leta starosti.¹⁷ Pri tem kaže zapisati dejstvo, da se je starostna meja, ki so jo navajala pravila kmečkega stanovskega gibanja v obdobju 1929-1941, vse bolj zniževala. V ilustracijo moremo za razliko od obnovljene Kmečke zveze (1935-1941) navesti preosnovano kmečko stanovsko-strokovno organizacijo Jugoslovansko kmetstvo zvezo, ki je delovala od leta 1929 do razpusta decembra 1931 in je v svoje članstvo sprejemala od dopolnjenega 21 leta starosti.¹⁸ Kaže, da je kmečko stanovsko gibanje v klerikalnem taboru v drugi polovici tridesetih let vse bolj stremelo za tem, da bi vključevalo čim več kmečke mladine od najzgodnejših let dalje.

V drugi polovici aprila 1937 je glavni odbor Kmečke zveze poslal vsem krajevnim kmečkim zvezam nova pravila in pravilnike. Pravila so morale krajevne KZ poslati banski upravi v ponovno odobritev,¹⁹ s čimer naj bi bil zagotovljen nemoten organizacijski razvoj ne le ženskih, marveč tudi mladinskih odsekov pri krajevnih KZ.

MKZ je dobila 1937. poleg idejno-programskih smernic tudi svoj pravilnik, po katerem je lahko postal član MKZ vsak mladenič, ki se je ukvarjal s kmetijstvom. Vsak član pa se je moral zavezati, da bo "svoje verske dolžnosti vestno opravljal" in se neoporečno obnašal. Člane je sprejemal in izključeval krajevni odbor Kmečke zveze, vendar po predhodnem sporazumu z MKZ.

Vodstvo krajevne MKZ je sestavljal 10 članski svet, v katerega so sodili vsi člani krajevne MKZ in so se morali dvakrat na leto sestati. V odbor krajevne MKZ pa so bili izvoljeni na prvem članskem svetu predsednik, tajnik in vsaj trije odborniki, poleg tega pa sta bila člana odbora tudi pooblaščen odbornik krajevne KZ in domači duhovnik. Prav tako je imela MKZ svojega zastopnika v krajevnem odboru KZ. Drugače pa je imela vsaka krajevna MKZ svoje področje dela na območju krajevne KZ, četudi ni imela položaja samostojne pravne osebe.²⁰

Sočasno s širšimi organizacijskimi pripravami so tekli razgovori tudi med vodstvom Kmečke zveze in Prosvetne zveze (PZ). Na prvem Zvezinem svetu PZ 7. januarja 1937 v Ljubljani, pod predsedstvom dr. F. Lukmana,

so med drugim govorili tudi o odnosu med obema organizacijama. L. Puš je v referatu Kako naj društva vzbujajo kmečko stanovsko zavest med drugim zastavil tudi vprašanje: "Kam s kmečko mladino?" in takoj zatem poudaril, da mora to vprašanje reševati kmečko stanovsko gibanje samo v okviru Kmečke zveze. S tega vidika naj se tudi določijo smernice dela med prosvetnimi društvi in Kmečko zvezo. Vtem ko naj PZ skrbi za splošno izobrazbo, je naloga Kmečke zveze "predvsem dvigniti strokovno kmetsko izobrazbo". Slednjič je L. Puš vsebino referata strnil v naslednjo resolucijo: 1. Vse prosvetno delo v društvih, v katerih so večinoma kmetje, naj bo usmerjeno h kmečko-strokovni izobrazbi, 2. Potrebno je določiti področje dela ene in druge organizacije in 3. Vse delo naj "bo posvečeno katoliški skupnosti in slovenski zavesti".²¹

Četudi je že kazalo, da se bodo zadeve sporazumno uredile, kar je potrdila ena izmed sej odbora PZ pozimi 1937,²² so se na tretjem Zvezinem svetu 2. junija istega leta v Jugoslovanski tiskarni v Ljubljani pokazala tudi nasprotja. Na tem svetu je sodeloval tudi dr. Fran Kulovec, eden vztrajnih in zaslužnih organizatorjev Kmečke zveze, ki je govoril o namenu in ciljih Mladinske kmečke zveze. Med drugim je kot privrženec "novodobnega kmečko stanovskega gibanja" naglasil, da sloni na Slovenskem "tako politična kakor tudi kulturna organizacija na kmetu, zato je pač naša dolžnost, posvetiti vso pažnjo kmečkemu stanu kot - nositelju kulturnega gibanja. Nasprotniki so to pač dobro spoznali ter se vrgli zlasti na kmečko mladino, vsled tega ne smemo tudi mi izpuščati izpred oči kmečke mladine". Ob dejstvu, da že deluje Zveza fantovskih odsekov pod okriljem Prosvetne zveze, je F. Kulovec nadaljeval, naj se sporazumno razčisti nakazano vprašanje. "Možnost in obširno polje za delovanje pa je dana obema organizacijama. Ena bi vodila splošno vzgojo, druga bo pospeševala stanovsko kulturo."²³

Določene predloge na podlagi pravil obeh mladinskih organizacij je dal L. Puš in nakazal posamezne razlike v dejavnosti. Obenem je še zatrdil: "Ni naš namen razdvajati kake organizacije temveč osnovati novo, ki naj bi zajela ono mladina na kmetih, med katero se ne more usidrati nobena izmed dosedanjih." L. Puš je še podčrtal, da "ne gre za vprašanje ustanovitve mladinske kmečke organizacije, marveč za to, da se najde način za sodelovanje. Tu je jedro problema".^{23a}

Toda v spomenici Zveze fantovskih odsekov (ZFO), ki jo je posredoval na tem Zveznem svetu njen zastopnik prof. V. Žitko, je rečeno, da ZFO odklanja novo mladinsko organizacijo, "češ, da Kmečka zveza ni zrasla iz kontinuitete

naše organizirane katoliške skupnosti". Poleg tega da je vsebina ZFO ista, podobno da ima tudi nova Mladinska kmečka zveza, kar pomeni le cepljenje članstva in s tem moči. Spomenica je nadalje sodila, da pomeni MKZ "dejansko le presaditev neke organizacijske ideje iz inozemstva na naša tla", da bo težko ločiti delavsko mladino od prave kmečke, da se s takšno cepitvijo pospešuje "razredni boj", ki pa ga je "treba odklanjati tudi z vzgojnega stališča". Delitev mladine na stanovski podlagi, je spomenica še slednjič zatrjevala, "razbija farno skupnost in zavest občestvenosti vseh katoličanov v župniji", zato je ZFO proti organiziranju MKZ.

Po daljši razpravi so po Puševem predlogu sprejeli naslednji dogovor: 1. Obe organizaciji si bosta prizadevali za čim tesnejše sodelovanje, 2. Naloga MKZ je, da širi kmečko - stanovsko zavednost in izobrazbo in skrbi za strokovno gospodarski napredek kmečkega stanu, Prosvetni zvezi v Ljubljani in Mariboru pa bosta v okviru svojih društev skrbeli za splošno ljudsko prosveto. 3. Tam, kjer v kraju že deluje mladinski odsek te ali one organizacije in bi glede na značaj članstva delo po sprejetih načelih trpelo, se bo organiziranje kasneje snujočega odseka sporazumno opustilo.²⁴

Ko so sredi novembra 1937 izšle idejno-programske smernice MKZ v knjižici Razori za setev in žetev slovenske kmečke mladine, je bilo vprašanje ustanavljanja njenih mladinskih odsekov še vedno odprto in marsikje odvisno od naklonjenosti krajevne duhovščine do stanovskega organiziranja kmečke mladine. Tako je v ohranjenem dopisu z dne 20. novembra 1937, ki sta ga skupaj s knjižico poslala predsednik Kmečke zveze J. Brodar in zastopnik Mladinske KZ L. Puš tudi vsem župnim uradom v obeh škofijah,²⁵ razumljivo še vedno dobro vidna negotovost Kmečke zveze, porojena iz nerazpoloženja duhovščine do posebnega organiziranja kmečke mladine v MKZ. Zato sta oba avtorja dopisa upala, da bo v prihodnje s knjižico marsikatera nejasnost odstranjena in hkrati zatrjevala: "Nočemo razbijati farne skupnosti. Toda v sedanjem času je nevarno, da se razbije sama, če ne bomo sodelovali in organizacijsko zajeli kmečke množice, zlasti mladine." Avtorja v dopisu tudi zagotavljata, da dela KZ za "enotnost fare in enotnost slovenskega naroda" seveda na področju kmečkega gibanja. Pri tem sta omenila, da "imamo živahno mladinsko kmečko gibanje nasprotnikov", ki da mladino vodijo "proč od Cerkev", njenih nauk in "od slovenstva",²⁶ kjer sta mislila na organiziranost kmečke mladine v Zvezi kmetskih fantov in deklet (ZKFiD) v liberalno - unitarnem taboru.

Že v Razorih za setev in žetev kmečke

mladine je bila poudarjena načrtnost organizacijske rasti mladinskih odsekov. Ustanavljali naj bi se iz vrst "onega stotisoča kmečke mladine, ki ni organizirana".²⁷ MKZ naj bi se gradila počasi, in naj bi najprej pripravila in usposobila organizatorje za delo in se šele potem lotila organiziranja mladine. MKZ naj bi se ne ustanavljala "kar počez, ampak povsod po načrtu". Pri tem naj MKZ z odprtimi rokami sprejema pomoč in sodelovanje že obstoječih fantovskih odsekov (FO) in deklških krožkov (DK), nikjer pa jih ne bo vabila v svoj odsek z namenom, da bi razbila ali oslabilila že obstoječe odseke. V takem primeru se po sporazumu v določenem kraju ne bi organiziral odsek MKZ. Obenem se ne bi načelno branilo vključevanje članov MKZ še v druga "načelno enaka združenja", marveč je knjižica celo priporočala, naj si kmečki fant pridobi tudi drugo splošno izobrazbo in telesno vzgojne veščine.²⁸ Značilno je tudi, da je L. Puš v Domoljubu za primerjavo pisal tudi o vzgoji kmečke mladine v Nemčiji.²⁹ Zlasti je poudarjal naslednje: ker sloni vse gibanje narodnega socializma na mladih ljudeh, so ti deležni največje skrbi celotnega strankinega in družbenega aparata. Njih skrb je osredotočena na izobrazbo in vzgojo mladine po načelih nacionalsocializma. Nemška kmečka mladina je bila prvotno samostojno organizirana v okviru državnega prehranjevalnega stanu (Riechsnärstand) in je bila šele leta 1934 pritegnjena v Hitlerjevo mladino (Hitlerjugend). Toda navkljub temu je še nadalje ostala naloga prehranjevalnega urada, kot organizacije kmetov, da preko oddelka Podeželska mladina (Landjugend) še posebej vzgaja in izobražuje kmečko mladino v stanovskem pogledu. Tako se je v državnem mladinskem vodstvu Hitlerjeve mladine osnoval poseben samostojen oddelek pod imenom kmetstvo (Bauerntum), ki je imel natančna navodila glede dela kmečke mladinske organizacije. Puš je nato tudi okvirno orisal nemške kmečke in kmetijske strokovne šole ter šole za kmečke voditelje. S tem je predvsem želel pokazati, da je umestno tudi v Sloveniji ustanoviti v okviru kmečke stanovske organizacije poseben odsek za kmečko mladino, ki bo imel povsem svoje področje vzgoje, izobraževanja in dejavnosti.³⁰ L. Puš je nakazal pomen in delovanje mladinske kmečke zveze tudi v okviru belgijske Boerenbond, ki je imela podobno vlogo kot nemška kmečka mladina.

Vodstvo mladinskega odseka KZ je skupaj z vodstvom Kmečke zveze v zimi 1937/38 znova organiziralo voditeljski tečaj za kmečko mladino in sicer za fante od 19. do 27. novembra 1937³¹ in dekleta od 9. do 17. decembra 1937. Organizatorji so si prizadevali, da bi bili

pritegnjeni v te tečaje res le najboljši in najzanesljivejši, pa glede na "vnemo za kmečka vprašanja, organizatorske sposobnosti in seveda neoporečnost v vsakem oziru ter vplivnost pri kmečki mladini".³²

Kmečka zveza in Mladinska kmečka zveza sta torej zbirali slovensko kmečko mladino po stanovski plati, ki pa ponekod na podeželju ni dobila podpore. Zlasti so imeli pomisleke, če se omejimo le na katoliško-klerikalni tabor, vodstveni organi krajevnih prosvetnih društev. Med njimi je bila tudi krajevna duhovščina, ki je smela v skladu s pravilnikom MKZ poseči v delovanje mladinskih odsekov. Še več, bilo je določeno, da je mesto krajevnih duhovščine tudi v teh odsekih, saj, kot je pisal L. Puš, "ne more biti ob strani pri tem velikem prerojevalnem delu slovenske kmečke mladine, ki mora zajeti polagoma zadnjo kmečko hišo".³³ Opo-rečnejem delitve dela znotraj kmečke stanovsko-strokovne organizacije pa je osrednje vodstvo MKZ odgovarjalo, da bi bila sicer Kmečka zveza preokorna, da mora zlasti mladina "na svojski, mladini primeren način" obravnavati vsa pereča vprašanja in si pridobiti zmožnosti za uveljavljanje v organizaciji.³⁴ Pri tem se je vodstvo sklicevalo na podobno organiziranost kmetov v drugih deželah, predvsem pa na flamsko Kmečko zvezo.

Kakšna je bila organizacijska rast Mladinske KZ, še posebej v primerjavi s Kmečko zvezo? Na plenarni seji GO KZ 9. januarja 1938 so ugotovili, da je krajevnih KZ 264 s 60.000 člani, da obstaja le še malo občin ali župnij, kjer ni bilo še nič storjenega za KZ.³⁵ Na podlagi nadrobne raziskave o organizacijski rasti Kmečke zveze od njene ustanovitve decembra 1935 pa do marca 1941 smo ugotovili, da je že ob koncu leta 1937 delovala v vseh okrajih, razen v okraju Murska Sobota. Na podlagi tabel o ustanovnih občnih zborih krajevnih KZ in še posebne tabele, ki prikazuje rast krajevnih KZ po posameznih okrajih, smo ugotovili, da je bila sicer rast krajevnih KZ po posameznih okrajih zelo različna, vendar je bilo med takratnimi 25 okraji le sedem takih, kjer so imeli glede na število tedaj obstoječih občin manj kot polovico KZ in je bil izjema le okraj Murska Sobota.³⁶ Dodati velja, da je na drugem rednem občnem zboru 20. februarja 1938 zastopalo 509 delegatov KZ.³⁷ Ob pospešeni rasti krajevnih KZ, zlasti v prvih letih 1936. in 1937., je Mladinska KZ torej z dveletno zamudo spomladi 1938 obstajala le v nekaterih okrajih. V poročilu L. Puša na občnem zboru KZ 20. februarja 1938 izvemo, da je vodstvo MKZ imelo 6 sej, na katerih so preučevali način organiziranja in delovanja mladinskih odsekov na deželi, sestavljali načrte in določali snov za tako

imenovane "kmečke večere", razpravljali o krojih, praporih itd. Pri tem je poudaril, da so se nekateri referenti lotili dela "z izredno vneto in skrbnostjo, kar je najboljše jamstvo, da bo delo rodilo tudi zaželeno sadove v korist slovenske kmečke mladine".³⁸ Prav tako izve- mo, da so načrti "kmečkih večerov", se pravi sestankov MKZ kot pripomočkov za samosto- jno delo mladine pri že obstoječih mladinskih odsekih, potrdili prve uspehe. O nadaljnjem organiziranju mladinskih odsekov in zbiranju novih kandidatov iz vrst kmečkih fantov in deklet za vodstvene tečaje pa je bilo glede na dotedanje manj uspešno ustanavljanje mladinskih odsekov sklenjeno, naj vse krajevne Kmečke zveze izberejo primerne fanta ali dekleta in mu ali ji zaupajo organizacijo mladinskega odseka; šele tako preizkušenega bodo vključili med tečajnike. Sicer pa je L. Puš v poročilu znova poudaril, da je "velika stanovska dolžnost slehernega slovenskega kmeta" zlasti pa "vsakega člana KZ, da svoje otroke pošlje v našo mladinsko organizacijo, ker jih bomo učili visoko ceniti vse, kar je s kmečko hišo v zvezi, ljubiti rodno grudo z vsem srcem in vso voljo..." Člani vodstva krajevne KZ pa imajo dolžnost, da spremljajo in nadzorujejo delo mladinskih odsekov in jim po potrebi pomagajo.³⁹

Osrednje vodstvo MKZ je od decembra 1937 dalje objavljalo organizacijske vesti v Oraču (1937-1939), ki je imel poleg rubrike Iz življenja kmečkih zvez in Iz pisarne Kmečke zveze tudi rubriko Mladinska kmečka zveza. Ko pa je bil Orač po drugem letniku januarja 1940 reorganiziran in je postal glasilo ne le Kmečke zveze, marveč tudi Kmetijske zbornice - ves čas obstoja (1937 do 1941) s samo nekajmesečnim presledkom pa tudi glasilo zveze absolventov kmetijskih šol (ZAKŠ) -, je dobil še prilogo Vestnik za organizacijska vprašanja, v katerem lahko sledimo razvoju MKZ in tudi Kmečke zveze. V rubriki Mladinska kmečka zveza so bile objavljene poleg tekočih organizacijskih vesti, ki so marsikdaj nadomestovale okrožnice, tudi še vesti o eni od pomembnih dejavnosti mladinskih odsekov, to je o nagradnem tekmovanju za člane MKZ.

V prvi številki Orača decembra 1937 je naznanilo, da so pričeli delovati fantovski oziroma dekliški odseki Kmečke zveze, brzkone tja od novembra, decembra 1937. Fantovski mladinski odseki so bili ustanovljeni v Št. Jurju pod Kumom, Beltincih, Ormožu, Selah-Šumberku, Št. Janžu pri Velenju, Šenčurju, Goričah, Vojniku, Št. Joštu nad Vrhniko, Šmartnem pri Litiji, Žireh, Trebnjem, Begunjah pri Cerknici, Križevcih, Predosljah, Dolu- Sv. Heleni in Mirni peči. Dekliški odseki pa so

obstajali v Št. Janžu pri Velenju, Šenčurju, Goričah, Št. Vidu pri Stični, Šmartnem pod Šmarno goro, Komendi. Orač je ob ugotovitvi, da se še snujejo novi odseki, izrazil tudi željo, naj ne bi "noben tečajnik in tečajnica dopustila, da bi bili stroški zanje zavrženi."⁴⁰

1. januarja je bil v Kozjem ustanovni članski svet, kot so imenovali ustanovitev mladinskega odseka; šlo je za dekliški odsek. Prav tako so ustanovili dekliški odsek v Žireh in 23. februarja fantovski odsek v Guštanjih (današnjih Ravnah na Koroškem).⁴¹ V tem času so začeli delovati fantovski odseki še v Dobrunjah, Celju, Šmartnem pri Slovenj Gradcu in Črnomlju (Talčji vrh), dekliški pa v Šmartnem pri Litiji, Dobrovi, Šmartnem pri Slovenj Gradcu in v župniji Sv. Trojica (v občini Sv. Lenart v okraju Maribor levi breg). Nadalje so bili v februarju ali marcu ustanovljeni mladinski odseki v Tržišču na Dolenjskem, Sv. Tomažu pri Ormožu in Št. Juriju ob Ščavnici.⁴² V aprilu so bili ustanovljeni mladinski odseki v Starem trgu pri Slovenj Gradcu, Bohinjski Srednji vasi, Zagorju, Ormožu in Sv. Lenartu v Slovenskih goricah.⁴³ Iz kratkih poročil, ki jih je objavil Orač o nekaterih mladinskih odsekih, je razvidno, da jim je pomagala pri ustanovitvi odseka ali pri nadaljnjem delu tudi krajevna duhovščina, da je bilo število članstva pretežno od 20 do 40, ponekod tudi do 60 in so imeli nekateri odseki na vsakih 14 dni članske sestanke.⁴⁴

Na plenarni seji glavnega odbora KZ, ki je bila ob zaključku kmetijske ankete, se pravi v začetku junija 1938, so med drugim obravnavali tudi poročilo vodje MKZ L. Puša. Iz objavljenega poročila v Oraču izve, da je Puš poudaril, da se MKZ "razvija zadovoljivo, kljub težavam, s katerimi se mora boriti. Opaziti je pri vseh odsekih zadovoljstvo nad delom, ki ga je začrtala MKZ". Seveda bo še nadalje potrebno paziti, da ne bi prišla MKZ v spore z drugimi organizacijami, s čimer so se nato v razpravi strinjali tudi drugi odborniki, ki so tudi priznavali prve uspehe nove mladinske organizacije.⁴⁵

V maju 1938 so bili ustanovljeni fantovski odseki MKZ v naslednjih krajih: Sv. Jakob v Slovenskih goricah, Središče ob Dravi, Zminec in Velika Polana, dekliški odsek pa v Zagorju ob Savi.⁴⁶ V poletnih mesecih MKZ ni organizacijsko napredovala iz že znanega vzroka, to je, zaradi prezaposlenosti pri kmečkem delu, ponekod pa tudi zaradi pritegnitve kmečke mladine v društveno življenje v okviru krajevnih podružnic Prosvetne zveze. Že ustanovljeni odseki MKZ pa so sodelovali v nagradnem tekmovanju. Ob koncu leta 1938 je bilo ustanovljenih po posameznih okrajih največ fantovskih odsekov, medtem ko

je organiziranost deklet nekoliko zaostajala.

V zimi 1938/39 so organizirali tretji voditeljski tečaj za kmečke fante in dekleta. Tečaj za fante je potekal od 29. decembra 1938 do 5. januarja 1939, za dekleta pa od 7. januarja do 17. januarja 1939.⁴⁷ Osrednje vodstvo MKZ jih je priredilo z namenom, kot je poročal Orač, da bi kmečko mladino seznanili z vsemi vprašanji, s katerimi se ukvarja KZ in ji s tem dali možnost, da se usposobi za organizacijsko delo. Prav voditelji mladinskih odsekov bi morali nadalje skrbeti za vzgojo in delovanje kmečke mladine, se pravi za vse delo na kmečko-stanovskem področju. Obenem naj bi dobila kmečka mladina "jasne pojme o problemih, ki jih stavlja današnji čas".⁴⁸ S tega vidika so bila predavanja o naslednjih temah: slovenski kmet v okviru narodnega občestva, slovenski problem, narodne manjšine, politični problemi in politični razvoj našega naroda, kmečka politika, kmečka mladina in Cerkev, kulturni problemi vasi, kmet - jedro narodnega občestva, socialno vprašanje našega kmeta, liberalizem in komunizem, izseljensko vprašanje in gospodarska ter organizacijska vprašanja. Od teh naj še navedemo teme, kot so samopomoč v zadrugah, Kmetijska zbornica, gospodarska politika z ozirom na kmeta itd.⁴⁹ Tečaje je obiskovalo dotlej največ, 36 fantov in 30 deklet. Tudi tokrat so morali tečajniki z izpiti pokazati usposobljenost za vodstveno delo mladinskih odsekov. Kot je bilo že v navadi, je ob koncu tečajnice pozdravil ban M. Natlačen. Med drugim je dejal: "Naš narod je kmečki in če Slovenci ne bi imeli kmečkega stanu, nas bi že zdavnaj ne bilo. Kmet je čuval našo zemljo in ohranjal slovensko besedo... Tudi sicer je kmečki stan živi in zdravi vrec, iz katerega prihajajo zdravi sokovi, ki ne oplajajo samo kmečkega stanu ampak tudi vse ostale."⁵⁰ Pred občnim zborom Kmečke zveze, ki je bil 5. marca 1939 v Celju, so imeli krajevni odbori KZ 12. februarja istega leta svoje občne zборе; zborovalo je kar 300 krajevnih KZ.⁵¹ Na novo pa so bili ustanovni članski sveti mladinskih odsekov v 16 krajevnih KZ in sicer fantovski in dekliški v Dobovi, Sv. Katarini (občina Medvode), Dolu pri Hrastniku, Primskovem, Polšniku, samo fantovski odseki v Polju pri Ljubljani, Javorju, Makolah, Gornjem gradu in Št. Juriju ob južni železnici, kjer so imeli pred ustanovnim članskim svetom z bodočimi člani celo večtedenski tečaj. Dekliški odsek je pričel delovati še v Predosljah. Orač, ki je tedaj pisal o "velikem razmahu MKZ", četudi "so bile marsikje velike težave", je poročal, da je narastlo število mladinskih odsekov na 95, medtem ko so ponekod tudi že ustanovljeni novi pripravljalni odbori.⁵²

Vprašanje delovanja MKZ je obravnaval tudi VII. odbor Kmetijske zbornice, to je odbor za kmetijske (kmečke) organizacije, združenstvo, kmetijsko zavarovanje in vaško higieno na svoji prvi seji, ki je bila 3. junija 1938. Tam so odborniki ugotavljali, da ima MKZ "isti program, kot fantovski odseki", kar pa ni bilo res. Bili so tudi skupnega mnenja, da deluje v vasi preveč organizacij in da bi kazalo nekaj sorodnih organizacij združiti. Zato so sprejeli sklep, naj se vsa prizadevanja čim bolj usmerijo k zahtevi, da bi prosvetna društva bolj gojila kmečko miselnost in kmetijski pouk. Glede na to, da prav duhovščina v glavnem vodi podeželska prosvetna društva, so še sklenili, naj bi Kmetijska zbornica stopila v stik z vodstvom semenišča in predlagala, naj bi poslej gojencem nudili tudi primerno izobrazbo s področja kmečkega življenja in gospodarstva.⁵³

V marcu 1939 sta bila ustanovljena dekliška odseka MKZ v Makolah in pri Sv. Jakobu v Slovenskih goricah.⁵⁴ Še vedno pereče in še ne do konca rešeno vprašanje odnosa MKZ in Prosvetne zveze in seveda s tem v zvezi zagate v organizacijski rasti mladinskih odsekov, je obravnaval L. Puš v poročilu na občnem zboru Kmečke zveze 5. marca 1939 v Celju. Uvodoma je tožil, da je Mladinska KZ šla "v dobi dveh let skozi težke preizkušnje, ki tudi v zadnjem letu niso bile še odstranjene. V krogih naših javnih delavcev niso naši načrti mogli biti vedno prav razumljeni in ocenjeni, zaradi česar so jim sicer v pravilni skrbi za našo narodno enotnost prigovarjali in nasprotovali, češ, da cepimo skupne sile slovenske mladine".⁵⁵ Znova je Puš poudarjal, da je MKZ že z delom dokazovala, kaj pomeni izpolnjevanje nalog za slovenskega kmeta in utrditev kmečkih domačij in da nobena organizacija ne opravlja tega poslanstva, zato ne more biti nobenega cepljenja skupnih moči.

Ko je nadalje L. Puš poročal o delu osrednjega vodstva MKZ, ki je imelo 14 sej, na katerih so razpravljali o organizacijskem razvoju in delu odsekov MKZ, je pojasnil, da je največ težav "povzročalo vprašanje prave oblike sodelovanja med MKZ in ostalimi društvi, odseki in krožki, ki izpovedujejo ista svetovnonazorska načela." Da bi razčistili medsebojne odnose je vodstvo Kmečke zveze pokazalo "izredno voljo in pripravljenost" pri reševanju vprašanja odnosa med obema organizacijama, v kar je KZ vložila v preteklem letu veliko dela in moči.⁵⁶ Voditelj MKZ je še poročal, da obstaja 95 mladinskih odsekov in da si mora nova ideja o posebnem organiziranju kmečke mladine "skoro vsepovsod le s težavo utirati pot", pri tem pa je naglasil, da bi bilo lahko odsekov še enkrat toliko, "če

ne bi čutili nekega tihega odpora nekaterih duhovnikov". Puš se je zato obračal na odbornike krajevnih KZ in naročal, naj bi poslej iskali tesnejše sodelovanje s krajevno duhovščino.⁵⁷ Poleg tega je tožil, da je bilo potrebno premagati predsodke o nepotrebnosti MKZ pri samem kmečkem prebivalstvu. Zato je bila naloga Orača tudi v tem, da je v nekaj člankih utemeljeval potrebo, da se mora vendarle tudi na tisoče in tisoče kmečke mladine, ki še ni nikjer organizirana, vključiti v kmečko stanovsko gibanje, da bi okrepila slovenski kmečki stan.⁵⁸

N plenarni seji glavnega odbora Kmečke zveze 26. novembra 1939 je vodstvo ugotavljalo, da so se hkrati z organizacijskim razvojem krajevnih KZ razvijali tudi odseki MKZ in da živahno delujeta 102, medtem ko je 25 odsekov že priskrbelo svoje prapore. Puš je v svojem poročilu še povedal, da se "delo odsekov MKZ že izdatno pozna". Osrednje vodstvo MKZ je pripravljalo in izdajalo predavanja in drugo snov, ki je bila predmet obravnave na sestankih mladinskih odsekov. V prizadevanju, da bi se mladinski odseki v okraju med seboj bolje povezali, so aktivirali določeno število šolskega učnega osebja, ki naj bi svetovalo in nadzorovalo delo mladinskih odsekov. Ob sprejetju Puševega poročila so na plenarni seji tudi

sklenili, da je treba posvečati razvoju mladinske organizacije vso pozornost in da je treba kmečko mladino "vzgojiti v kmečki miselnosti, sicer se bo grudi popolnoma odtujila".⁵⁹

Decembra 1939 je bil v Ljubljani že četrti voditeljski tečaj. Udeležilo se ga je, kot so objavili v Vestniku za organizacijska vprašanja februarja 1940, le 18 fantov in 29 deklet. Ta objava je tudi opozorila pristojne krajevne Kmečke zveze, da so dolžni pomagati tečajniku, ko se bo v domačem kraju lotil ustanavljanja mladinskega odseka.⁶⁰

Na občnem zboru delegatov Kmečke zveze v Celju 25. februarja 1940, na katerem so bili predstavniki tudi iz vrst Prosvetne zveze, Zveze združenih delavcev in Zveze absolventov kmetijskih šol, je tajnik Milan Finec v poročilu o delovanju obeh organizacij navedel, da je bilo takrat ustanovljenih 330 krajevnih KZ v občinah ali v župnijah in 101 mladinski odsek, od tega 58 fantovskih in 43 deklških, pri mnogih pa so še pripravljali ustanovitev odseka.⁶¹ Sprejet je bil Brodarjev predlog, da se pri vsaki krajevni KZ osnujeta oba odseka MKZ in da imajo prisotni delegati častno dolžnost poskrbeti za ustanovitev obeh odsekov.⁶² Vse to razkriva, da vodstvo Kmečke zveze še daleč ni bilo povsem zadovoljno z rastjo mladinskih odsekov, četudi je Kmečka

Tabor kmečke zveze 15. avgusta 1938 na Brezjah. Fototeka Muzeja novejšje zgodovine v Ljubljani

zveza veljala za množično organizacijo slovenskih kmetov.

V letu 1940 sta bila na novo ustanovljena fantovska odseka v Ratečah-Planici in Prevaljah in dekliška v Št. Juriju pri Celju in Nevljah.⁶³ Fantovski in dekliški odsek sta delovala še na Št. Janžu pri Vinski gori in dekliški odsek v Sv. Miklavžu nad Laškim,⁶⁴ fantovski pa v Št. Janžu pri Velenju.⁶⁵

Kaže, da marsikateri mladinski odsek pri krajevni KZ vodstvu Mladinske kmečke zveze ni sproti poročal o ustanovnem članskem svetu, marveč le o delovanju, o čemer je pisal tudi Orač in kasneje Vestnik za organizacijska vprašanja (mesečna priloga Orača). Zato smo tudi tovrstne podatke uporabili kot dokaz za ustanovitev in delovanje MKZ v posameznih krajih. Mladinski odseki so torej delovali še v Koprivnici pri Rajhenburgu⁶⁶ (Brestanici), Mirni peči,⁶⁷ Škalah pri Velenju,⁶⁸ Račni,⁶⁹ Grosupljah,⁷⁰ Trbovljah,⁷¹ Ormožu,⁷² Sv. Bolfenku pri Središču,⁷³ Cezanjevcih,⁷⁴ Primskovem pri Litiji.⁷⁵ Marca 1941 pa so ustanovili fantovski in dekliški odsek še v ptujskem okraju in sicer na Ptujju,⁷⁶ v Sv. Barbari v Halozah,⁷⁷ Št. Vidu pri Ptujju,⁷⁸ in v okraju Ljubljana-okolica v Polhovem Gradcu.⁷⁹

Poslednja voditeljska tečaja pred aprilskim zlomom sta bila v decembru 1940. Zanju so določili kmečke mladeniče in mladenke predvsem iz tistih krajev, kjer še ni bilo mladinskih odsekov ali pa so obstajali le pripravljalni odbori. Tudi tokrat so imeli tečajniki (27 fantov in 26 deklet) vso oskrbo brezplačno, krajevne KZ pa so prispevale za stroške.⁸⁰

Aprila 1941 je bilo organizacijsko stanje mladinskih odsekov v posameznih okrajih po zbranih podatkih v Oraču (137-1941) s prilogo Vestnik za organizacijska vprašanja (januar 1940 do aprila 1941) naslednje:

okraj Brežice

11 K KZ Dobova (dekliški in fantovski), Koprivnica (d. in f.), Videm ob Savi (f.)

okraj Celje

17 K KZ Celje (f.), Št. Jurij pri Celju (d. in f.), Vojnik (f.)

okraj Črnomelj

10 K KZ Črnomelj (f.)

okraj Dravograd

9 K KZ Guštanj (d. in f.), Prevalje (f.)

okraj Gornji Grad

10 K KZ Gornji Grad (f.), Mozirje (d. in f.)

okraj Kamnik

19 K KZ Komenda (f.), Nevlje (d.)

okraj Kočevje

13 K KZ Dolenja vas (d. in f.), Velike Lašče (d.)

okraj Kranj

17 K KZ Cerklje na Gorenjskem (f.), Goriče (d. in f.), Naklo (d. in f.), Predoslje (d. in f.), Šenčur (d. in f.)

okraj Krško

12 K KZ Št. Janž (f.), Št. Rupert (f.), Tržišče (d.)

okraj Laško

7 K KZ Dol pri Hrastniku (d. in f.), Sv. Miklavž (d.)

okraj Lendava

8 K KZ Beltinci (f.), Polana (f.)

okraj Litija

13 K KZ Polšnik (d. in f.), Primskovo (d. in f.), Šmartno pri Litiji (d. in f.), Št. Jurij pod Kumom (f.), Št. Vid pri Stični (d.), Zagorje ob Savi (d. in f.)

okraj Ljutomer

12 K KZ Cezanjevci (d. in f.), Križevci (d. in f.), Ljutomer (d. in f.), Mala Nedelja (d. in f.), Sv. Jurij ob Ščavnici (Videm) (d. in f.)

okraj Ljubljana-okolica

23 K KZ Polje (f.), Dobova (d. in f.), Dobrunje (f.), Dol (f.), Polhov Gradec (d. in f.), Račna (d. in f.), Sv. Katarina (d. in f.), Šmarje (f.), Šmartno pod Šmarno goro (d. in f.), Št. Jošt nad Vrhniko (f.)

okraj Logatec

7 K KZ Begunje (d. in f.), Rovte (d. in f.), Žiri (d. in f.)

okraj Maribor desni breg

13 K KZ Makole (d. in f.), Polskava (d. in f.)

okraj Maribor levi breg

15 K KZ Sv. Jakob (d. in f.), Sv. Lenart (d.), Sv. Rupert (d.), Sv. Trojica (d.)

okraj Novo mesto

17 K KZ Mirna peč (d. in f.), Selo-Šumberk (f.), Trebnje (f.)

okraj Ptuj

17 K KZ Ormož (d. in f.), Ptuj (d. in f.), Središče ob Dravi (f.), Sv. Barbara v Halozah (d. in f.), Sv. Tomaž (f.), Št. Vid pri Ptujju (d. in f.)

okraj Radovljica

11 K KZ Bohinjska Srednja vas (f.), Rateče-Planica (f.)

okraj Slovenj Gradec

11 K KZ Stari trg (d. in f.), Škale pri Velenju (d. in f.), Šmartno pri Slovenj Gradcu (d. in f.), Št. Janž pri Velenju (d. in f.), Topolščica (d. in f.), Velenje (d. in f.)

okraj Škofja Loka

14 K KZ Javorje (f.), Trebija (d.)

Nadrobno pregled mladinskih odsekov po okrajih pokaže, da v treh okrajih (Šmarju pri Jelšah, Slovenskih Konjicah in Murski Soboti) niso ustanavljali MKZ. Sicer pa je bilo tudi v vseh drugih okrajih le nekaj odsekov, prevladovali so fantovski ob neznatnem zaostajanju dekliških. Od 308 krajevnih KZ konec leta 1940, oziroma 328 januarja 1941, kot je navedeno na jubilejnem občnem zboru kmečke zveze 26. januarja 1941,⁸¹ je imelo po naši ugotovitvi le 76 krajevnih KZ tudi mladinske odseke, torej okrog četrtnina vseh. Vseh odsekov pa je bilo 118 (od tega 52 dekliških in 68 fantovskih). Morda je ob tem zanimivo, da so bili tako kot krajevne KZ tudi njeni mladinski odseki v okrajih z najmanjšim odstotkom kmečkega prebivalstva, to je v Laškem, Kranju, Ljubljani -okolici, Radovljici.

Med vzroki za to, poleg že opisanega odnosa vodstva Prosvetne zveze do Mladinske KZ, ki se je dokaj pozno pričela načrtno organizirati, moramo še dodatno upoštevati, da so v tem času poskusili organizirati kmečko mladino tudi v organizacijo Katoliške akcije, pod imenom Zveza katoliških kmečkih mladcev in Zveza katoliških kmečkih mladenk, pri čemer je bila zopet najbolj obremenjena krajevna duhovščina. Na drugi strani pa se je beg kmečke mladine s podeželja nadaljeval, pri čemer sta morda prednjačila oba prekmurska okraja, od koder je mnogo mladine odhajalo na (sezonsko) delo v Nemčijo in Francijo (seveda v letih pred drugo svetovno vojno) ali v nekatere pokrajine v državi, npr. v Belje. O prekomernem odhajanju kmečke mladine iz vrst večjih kmečkih posestnikov se je zlasti pritoževal murskosoboški okraj v dopisu Kmetijski zbornici leta 1940, v katerem je prosil, da bi ustrezni uradi preprečili odhod posebno tistim, ki imajo dovolj dela na svojih kmečkih obratih.⁸² Ob tem pa ne smemo prezreti, da se je mladina iz obeh prekmurskih okrajev, ki je odhajala na sezonsko delo, posebej organizirala predvsem v Zvezo poljedelskih delavcev, ki se je ustanovila aprila 1937 s sedežem v Murski Soboti. Leta 1940 naj bi ta štela v 24 podružnicah (bile so v Prekmurju in nekaj v Medjimurju) okoli 14.600 članov,⁸³ sredi septembra 1940 pa se je vključila v delavsko strokovno organizacijo, Zvezo združenih delavcev, ki pa je vse bolj navezovala stike z vodstvom Kmečke zveze.

Slabo organizacijsko rast MKZ je torej pripisati konkurenčnosti ZFO in ZDK znotraj katoliškega tabora, pa tudi živahno delujočim društvom v nasprotnem taboru v okviru Zveze kmetijskih fantov in deklet (ZKFiD). Posebej je poudariti, da je imela ZKFiD to prednost, da je bilo njeno krajevno društvo po pravilih samostojna pravna oseba, da je imela zelo

široko področje dejavnosti (prosvetno in kmečko stanovsko), medtem ko je bila MKZ enostransko usmerjena, zato so bila društva kmetijskih fantov in deklet vsekakor privlačnejša za vaško oziroma kmečko-obrtno mladino.

Vodstvo MKZ je v poročilih na občnih zborih navajalo, da so v krajevnih MKZ uspešno vpeljali "kmečke večere". Gojili so deklamacije, petje narodnih pesmi, govorniške vaje, pa tudi poslušali predavanja iz kmetijskih strok. Nekatere krajevne MKZ so prirejale tudi mladinske taborne in izlete. Slovensko javnost so seznanjali tudi s strokovno vodenimi nagradnimi tekmami, na katerih je strokovna komisija ocenjevala večmesečno delo prijavljenih, tako krajevnih MKZ kot posameznih članov. Tako npr. so pri kmečkih fantih ocenjevali rast in kakovost pridelanih poljščin, urejenost hleva in rejo hlevske živine pa tudi strokovno kmetijsko znanje. Pri kmečkih dekletih so ocenjevali vzdrževanje reda in čistoče v domači hiši in okolici, gojenje povrtnin, perutnine itd.⁸⁴

Kot zanimivost naj še navedemo, da so že prej, zlasti pa ko je glavni odbor KZ leta 1940 uvedel za vse župnije, kjer so delovale krajevne KZ, jesensko kmečko praznovanje - zahvalno nedeljo, bile krajevne MKZ še posebej dejavne. Na zahvalno nedeljo so v sprevedu s prapori in poljskimi pridelki v košarah prihajali k cerkvenemu obredu. Oživilen starodavni slovenski kmečki praznik so popestrili še s popoldansko proslavo "kmečko akademijo". V spomladanskem času pa so istega leta praznovali tudi "prošnjo nedeljo". Vse to naj bi mladino in nasploh kmečko ljudstvo, kot je pisal Domoljub, krepilo v občutku stanovske skupnosti in povezanosti svoje usode, pa tudi vzbujalo ljubezen do kmečkega življenja in dela.⁸⁵

OPOMBE

1. Novine Slovenske krajine, 12. januarja 1936, št. 2 — 2. Arhiv Slovenije (odslej AS), fond banska uprava Dravske banovine, drugi oddelek BAN 16-2 (odslej BAN 16-2), Društva, fasc. 9140-10600/1936, št. spisa 9595/1; pravila Kmečke zveze — 3. Orač, december I/1937, št. 1, v rubriki Mladinska kmečka zveza - Naši odseki — 4. Domoljub, 1. januarja 1937, št. 1, Mladinska kmečka zveza — 5. Ibid. — 6. Domoljub, 1. januarja 1937, št. 1 — 7. Orač, december 1937, št. 1 — 8. Domoljub, 10. februarja 1937, št. 6. Ludovik Puš je bil na Kmetijski šoli na Grmu pri Novem mestu v dvajsetih letih vzgojitelj in strokovni učitelj, bil je tudi kulturni delavec in skladatelj. Leta 1932 ga je Marušičeva banska oblast nasilno upokojila, oktobra istega leta pa je bil izvoljen v vodstvo Prosvetne zveze. Kot

zadružni referent se je pozneje zaposlil na Kmetijskem oddelku banske uprave Dravske banovine. (Primerjaj Domoljub, 30. oktobra 1935, št. 44, Žrtve JNS režima v kmetijski stroki; Brazda, III/1936, št. 10-11; 12 nep. str.; Petdeset let Kmetijske šole na Grmu 1886-1936, Novo mesto 1936, str. 99, 101, 102 — 9. Domoljub, 3. marca 1937, št. 9; Ibidem, 17. marca 1937, št. 11, Dekliški tečaj K.Z.; Orač, december 1937, št. 1. Poleg tečaja so si kmečka dekleta ogledala nekatere znamenitosti Ljubljane, med drugim Narodni muzej, Jugoslovansko tiskarno in Krekovo gospodinjstvo šolo v Šiški. Tudi na dekliškem tečaju, tako kot na fantovskem, so imeli večerno prireditev. Ob zaključku pisnih in ustnih izpitov pa jim je ob nagovoru ban dr. M. Natlačen izročil diplomu — 10. Orač, december 1937, št. 1 — 11. Orač, ibid. — 12. Domoljub, 1. aprila 1937, št. 13, Organizacija nemškega kmeta; 7. aprila 1937, št. 14, Tržni red v Nemčiji; 14. aprila 1937, št. 15 Vzgoja kmečke mladine v Nemčiji; 28. aprila 1937, št. 17, Stanovska in strokovna izobrazba v okrilju belgijske kmečke zveze; 5. maja 1937, št. 18, Belgijska mladinska kmečka zveza; 12. maja 1937, št. 19, Izobrazba kmečke mladine v Belgiji — 13. Domoljub, 10. marca 1937, št. 10, Slovenski parlament — 14. AS, BAN 16-2, fond Društva, fasc. 9001-11000/1938, št. spisa 10679/3, pravila Kmečke zveze z dne 7. marca 1937 — 15. Ibid. — 16. Koledar Kmečke zveze za leto 1938, L. Puš, Mladinska kmečka zveza, str. 90, 91 — 17. AS, BAN 16-2, fond Društva, fasc. 9104-10600/1936, št. spisa 9595/1, Pravila Kmečke zveze 1935 — 18. Ibid., fasc. 2801-3800/1929, Pravila Kmečke zveze za ljubljansko oblast odobrene z dne 5. julija 1929 in 30. maja 1930 — 19. Domoljub, 28. aprila 1937, št. 17, notica v rubriki Iz življenja Kmečkih zvez — 20. A INZ, Gradivo Zveze kmetijskih fantov in deklet, fasc. 3, Pravilnik Mladinske kmečke zveze 1937, str. 3-7 — 21. Vestnik Prosvetnih zvez Ljubljana, Maribor, januar 1937, št. 1, str. 6-7. Primerjaj tudi L. Pušev prispevek sredi aprila 1937 v Domoljebu pod naslovom Kako je pri nas, kjer Puš razmejuje delo ene in druge organizacije. (Domoljub, 14. aprila 1937, št. 15) — 22. Primerjaj Vestnik Prosvetnih zvez Ljubljana, Maribor, februar 1937, št. 2, str. 13-14 — 23. Vestnik Prosvetnih zvez, junij 1937, št. 6, str. 44. Ibid., str. 45 — 23a. Ibid. — 24. Ibid., str. 45 — 25. A INZ, Gradivo Zveze kmetijskih fantov in deklet, fasc. 1; Primerjaj tudi objavo tega dopisa v Grudi 1938, št. 10, str. 225, Bog daj srečo! — 26. Ibid. — 27. Razori za setev in žetev. Ljubljana 1937, str. 37 — 28. Ibid., str. 38, 39 — 29. Domoljub, 14. aprila 1937, št. 15, Kako je povsod. Vzgoja kmečke mladine v Nemčiji — 30.

Ibid. — 31. Orač, december 1937, št. 1, Naši odseki v rubriki Mladinska kmečka zveza — Koledar Kmečke zveze za leto 1938, L. Puš, Mladinska kmečka zveza, str. 93 — 33. Ibid., str. 92 — 34. Ibid., str. 93 — 35. Orač, januar 1938, št. 2 — 36. Primerjaj Anka Vidovič-Miklavčič, Kmečko stanovsko gibanje v klerikalnem taboru na Slovenskem 1935-1941. Borec, Ljubljana 1990, št. 1, str. 71-143, zlasti str. 114 s tabelo o krajevnih KZ — 37. Orač, februar 1938, št. 3 — 38. Orač, februar 1938, št. 3, Delo Mladinskih odsekov v rubriki Mladinska kmečka zveza — 39. Ibid. — 40. Orač, december 1937, št. 1 — 41. Orač, februar 1938, št. 3 — 42. Orač, marec 1938, št. 4 — 43. Orač, april 1938, št. 5 — 44. Orač, januar, februar, marec, april 1938, št. 2, 3, 4, 5 — 45. Orač, junij 1938, št. 7 — 46. Orač, maj 1938, št. 6, junij 1938, št. 7 — 47. Orač, januar 1939, št. 1, februar 1939, št. 2 — 48. Orač, februar 1939, št. 2 — 49. Orač, januar 1939, št. 1 — 50. Orač, februar 1939, št. 2 — 51. Orač, marec 1939, št. 3; Orač, maj 1939, št. 5 — 52. Orač, marec 1939, št. 3 — 53. AS, fond Kmetijska zbornica, fasc. neoštevilčen /zapisniki sej Kmetijske zbornice/, Zapisnik 1. seje VII. odbora za kmetijske organizacije, zadružništvo, kmečko zavarovanje in vaško higieno — 54. Orač, april 1939, št. 5 — 55. Orač, april 1939, št. 5 — 56. Ibid. — 57. Ibid. — 58. Ibid. — 59. Vestnik za organizacijska vprašanja, januar 1940, št. 1 — 60. Vestnik za organizacijska vprašanja, februar 1940, št. 2 — 61. Vestnik za organizacijska vprašanja, april 1940, št. 4 — 62. Ibid. — 63. Ibid., februar 1940, št. 2 — 64. Ibid., maj 1940, št. 5 — 65. Ibid., avgust 1940, št. 8 — 66. Orač, februar 1939, št. 2, julija 1939, št. 7 — 67. Orač, avgust 1939, št. 8 — 68. Orač, september 1939, št. 9, oktober 1939, št. 10 — 69. Orač, oktober 1939, št. 10 — 70. Ibid. — 71. Ibid. — 72. Ibid. — 73. Ibid. — 74. Ibid. — 75. Ibid., marec 1939, št. 3.; september 1939, št. 4. — 76. Vestnik za organizacijska vprašanja, april 1941, št. 4 — 77. Ibid. — 78. Ibid. — 79. Ibid. — 80. Vestnik za organizacijska vprašanja, december 1940, št. 12; januar 1941, št. 1, Voditeljska tečaja M KZ — 81. Vestnik za organizacijska vprašanja, februar 1941, št. 2 — 82. AS, fond Kmetijska zbornica, fasc. neoštevilčen, Dopis okraja Murska Sobota Kmetijski zbornici 1940 (poleg letnice datum ni viden — 83. Slovenski dom, 17. marca 1941, št. 63 — 84. Primerjaj Orač, marec 1938, št. 4; Ibid., april 1938, št. 5; Ibid., december 1939, št. 12; Vestnik za organizacijska vprašanja, marec 1940, št. 3; Ibid. maj 1940, št. 5 — 85. Domoljub, 6. novembra 1940, št. 45